

Artikel om den finske lapphunds historie

skrevet af Sarah Brandes 2007

Bemærk venligst, at der er copyrigt, kopiering er ikke tilladt uden kildehenvisning.

Rensdyrene nedstammer fra den alpine hjort og er udviklet ved at man har fanget de mest egnede eksemplarer og har gjort dem tamme og senere har avlet videre på dem. Rensdyrene udvikledes til at blive anvendt både som flok og træk dyr. Der er beviser på, at rensdyrene er blevet anvendt på samme måde som de anvendes i dag 4000 år tilbage i tiden. Det rensdyrhold, der startede i en lille skala, voksede sig langsomt større og i middelalderen "opfandt" samerne en ny form for rensdyrhold, hvor de flyttede rensdyrene rundt hele tiden i stedet for at blive på det samme sted; med andre ord blev de nomader. Stordriften med rensdyrene spredte sig fra Sverige og Norge til Finland gennem Enontekiö og Muonio og i 1750'erne dækkede rensdyrhyrdringen hele Lapland ned til Oulu. Der findes ingen overleveringer, der siger præcis hvornår lapphunden begyndte at arbejde med rensdyrene, men det antages, at den har hjulpet samerne ligeså længe som de har holdt rensdyr, da rensdyrene kun er halvt tamme og derfor svære at styre uden hjælp fra hundene.

Skeletfund fra Nordkalotområdet tilbage fra den senere stenalder (ca. 7000 f.Kr.) bevidner, at der på denne tid eksisterede en spidshund af arktisk type som i bygning og størrelse var identisk med lapphunden. Gennem kontrolleret avl lykkedes det samerne at skabe en hund med det temperament de ønskede. Hvor forskerne mener, at hunden til en start var mere jagthund end hyrdehund lykkedes det, da samerne begyndte at samle rensdyrene i flokke og leve som nomader i stedet for at jage dem, ved selektiv avl at få jagtinstinkt hos hundene bortavlet. Samerne ønskede hverken en hund der havde for kraftigt jagtinstinkt eller en der var for blød; hundene skulle stadig være i stand til at beskytte rensdyrflokken mod vilde dyr som ulve og bjørne.

Der var mange forskellige typer af lapphunde. T.I.Itkonen har i 1945 nedskrevet, at de hunde, der vogtede rensdyrene alle var af de "lappiske racer", hvilket ifølge hans beskrivelse betød, at de var en anelse større end den finske spids og de havde en løsere oprullet hale end denne; de havde stående, knæk eller hængende ører, korte brede hoveder og lang tyk pels. Samernes hunde var nødsaget til at have en bygning og pels, der var velegnet både om vinteren og om sommeren. I skovene foretrak samerne kortpelsede hunde med lange kroppe, mens man på fjeldene foretrak hunde, der var korte i kroppen og havde lang pels. Man må indprente sig at lapphunden ikke som sådan var en race.

Hele konceptet omkring de samiske racer er meget bredt og henviser til utroligt mange forskellige typer af hunde. Fx var hundene i Vest og Nord Lapland meget anderledes end de der fandtes i Syd og Øst Lapland. Den type hund der fandtes hos samerne i Enontekiö området blev af flere anset som den mest oprindelige. Hundene her var meget kraftige for deres størrelse og deres pels var lang, grov og meget tyk. De havde brede hoveder med tydelige stop, små ører som aldrig var "spidse" men ansat bredt på hovedet, og halen blev båret enten over ryggen eller nedhængende.

Samiske retsdokumenter tilbage fra 1700-tallet omtaler lapphunden og dens særstatus. Fx havde samerne en lov der påbød, at alle hunde skulle føres i snor bortset fra lapphunde, der havde ret til at løbe frit omkring overalt. En tekst af T.Mäki fra 1947 beskriver lapphunden som en arbejdshund, der skulle løbe rundt om rensdyrene mens den gøede. Dette fik rensdyrene til at søge tæt sammen for beskyttelse. Lapphunden skulle være kvik og hurtig til at lære og villig til at adlyde samernes kommandoer. Den måtte aldrig bide rensdyrene, og den skulle være langt mere socialt indstillet overfor mennesker end jagthunderacerne. Dens udseende ifølge Mäki var en kraftig lille hund, som ofte havde knækører med en lang, tyk ulden pels, middellang krop, hængende hale og kraftigt og

bredt hoved. Den store varierede gruppe af hunde-individer som er beskrevet ovenfor blev til de to racer vi i dag kender som finsk lapphund og finsk hyrdehund.

Racen blev delt i to i 1959 og udgangspunktet for den finske lapphund var de langpelsede hunde fra de vestlige fjelde, mens den finske hyrdehund blev grundlagt på de korthårede hunde fra Menesjärvi i Inari. Adskillelsen blev for en stor del bestemt af hundens pels. De korthårede hunde (finske hyrdehunde) producerede hvalpe med både kort og lang pels, og de langhårede hvalpe blev overført til den finske lapphunds register. Man indså ikke på daværende tidspunkt, at disse hunde ikke var finske lapphunde blot fordi de havde lang pels; de to racer adskilte sig både bygningsmæssigt, størrelsesmæssigt og temperamentsmæssigt. Pga. sammenblandingen af racerne i opstartsperioden er der i dag adskillige hunde, der er stamfædre/mødre til begge racer fx Menes-Lappi, Jehu og Geisha Mimosa Von Sennehütte. De to racers historie er dermed uløseligt bundet sammen, og den fælles stambase gør, at der eksisterer en gruppe af "mellemhunde" især finske lapphunde, der mere minder om finske hyrdehunde end deres egen race.

De første lapphunde blev registreret i finsk kennel klub i 30erne og 40erne, men har intet at gøre med, hvad vi forstår ved en lapphund i dag. Det var hunde, der blev opdrættet i Sydfinland ved opblanding af samojeder, karelske bjørnehunde og forskellige hyrdehunde. Disse hunde havde altså aldrig noget at gøre med "rigtige" rensdyrhunde fra Lapland. Finsk Kennelklub godkendte dog denne race med egen standard i 1945 og især Marjatta Liipola var en ivrig opdrætter af denne type på sin kennel Kukonharju og disse hunde er derfor altid siden blevet kaldt Kukonharju-typen. De så helt anderledes ud end lapphunden. De var altid ensfarvet sorte, meget høje og store med kort glat pels, store ører og smalle hoveder.

I 60erne foretog finsk kennel klub adskillige forskningsrejser til Lapland og indså at den "rigtige" lapphund var en helt anden. Man etablerede en ny race og begyndte at hente hunde fra Lapland, som dannede bund for racen finsk lapphund. Den finske lapphund har aldrig været en homogen race, når det gælder udseende, da der har været utallige lokale typer i hele Lapland. Farvemæssigt har der også været mange forskellige kombinationer, og det samiske sprog har utroligt mange betegnelser for lapphundens farver. Den finske lapphund nedstammer mestendels fra de langpelsede hunde fra fjeldene, som blev brugt, når renerne var under konstant overvågning. Disse hunde løb ikke længere distancer og var derfor kortere i kroppen og af galopør typen frem for travertypen. De arbejdede altid under overvågning af deres herre og var i høj grad lige så meget selskabshunde for kvinder og børn på bopladsen, fungerede som vagthunde og hjalp med at se efter de få rener, der var tilbage på pladsen, som de var faktiske arbejdshunde.

Den finske hyrdehund derimod var en udpræget travertypen og er den, der blev brugt til det egentlige hyrde-arbejde. Den gik med samerne – op til flere hundrede kilometer på kort tid - og skulle være en udpræget arbejdshund, udholdende, stærk, modig og utrættelig. Den finske lapphund fik som sagt sin første racestandard i 1945, men da denne var baseret på Kukonharju typen blev den helt forkastet og en ny standard blev lavet i 1975. Denne er siden blevet rettet til et par gange med mindre detaljer blandt andet omkring størrelse, men i det store og hele er det denne standard racen stadig har i dag. Denne standard er baseret på det materiale af hunde man fandt i 60erne og 70erne i Lapland, kraftige hunde med stærke, korte hoveder og kraftige, stride, "strittende" pelse, haler båret over ryggen og kortere kroppe.

I begyndelsen af 70erne foretog rensdyrhunde komiteens (under finsk kennel klub) medlemmer forskningsrejser til Lapland. Man begyndte her at indsamle hunde af den naturlige stamme. Hundenes farver varierede utroligt meget og det samme gjorde, som man kan forestille sig, typen. De forskellige dele af Lapland havde forskellige typer hunde, nogle steder var alle hunde røde, andre

steder var de alle sorte, nogle bygder havde kun hunde med knækører, mens andre havde hunde med korte haler etc. Det var ikke muligt at skabe så mange forskellige racer, som der fandtes typer, og man indsamlede derfor alt, der havde en kendt baggrund af fungerende hyrdehunde, som selv så ud som en lapphund og havde hyrdeinstinkter. Typemæssigt tillod man variationer fra egn til egn når det kom til farver, ører, haleføring, længde på kroppen mm. Men man krævede en fælles grundtype på alle de hunde, der blev samlet ind. De forskellige hunde blev parret sammen og er grunden til, at vi stadig i dag har så mange forskellige typer indenfor racen.

Det var i sidste øjeblik man gik i gang med at redde racen og der er ingen tvivl om, at der formentlig har forekommet urene indslag. Diskussionerne er gået højt i perioder om, hvorvidt øvrige finske jagtspidshunderacer, samojede, border collie mm er blevet indblandet. Man mener dog ikke, der i dagens lapphund findes meget "fremmed blod". Udenlandske hyrdehunderacer ville simpelthen ikke have været i stand til at overleve under de hårde arktiske forhold, og hunde med jagtinstinkt ville ikke have egnet sig til deres opgave med hyrdning, og samerne har ikke spildt mad på en ikke brugbar hund.

En helt ny tid startede for lapphunden i 70'erne med det nye materiale man havde indsamlet og stadig samlede ind i Lapland. Man ønskede hele tiden at samarbejde med indbyggerne i Lapland omkring indsamlings- og avlsarbejdet, og man oprettede gårde/avlsstationer i Lapland, hvor man havde en masse avlstæver placeret, som blev parret med samernes hanhunde og mange af hvalpene blev derefter sendt sydpå til opdrætterne dernede. Det egentlige avlsarbejde blev gjort i Sydfinland (der var dog også opdrættere i Lapland) og to pionerer er grunden til, vi i dag har den race, der hedder finsk lapphund. De to der uden tvivl gjorde det største arbejde med opdræt, indsamling af hunde fra Lapland, udstilling, etablering af type mm var først og fremmest Marri Vainio (nu Marri Penna) fra kennel Peski og derudover Matti Kuivila fra kennel Poromiehen (senere kennel Aljo). Begge hentede et utal af hunde i Lapland i 70'erne, som blev indregistreret i racen og lagde bund for et stort avlsarbejde og man finder ingen lapphunde i dag, der ikke har disse første stamhunde bag sig i stamtavlen, hvis man går langt nok tilbage.

Lapphundens popularitet voksede hurtigt. I 1968 blev de første to eksemplarer registreret. Året efter registrerede man 10, i 1970 12, 1971 13 og i 1972 eksploderede registreringstallet med 63. Allerede i 1975 registrerede man 194 finske lapphunde og fra da af voksede tallet støt hvert år, og racen har de sidste mange år ligget blandt de 20 mest populære i Finland. Registreringstallet ligger nu fast på over 1000 eksemplarer af racen hvert eneste år. Lapphundens historie har dog været præget af uenighed. Idet racen fik sin standard, blev etableret, kendt og mere udbredt begyndte flere og flere også at interessere sig for racen. Med denne interesse øgedes også antallet af opdrættere og øvrige hundentusiaster såsom udstillere. I 70'erne dominerede Peski hundene og Marri Vainio stort set entydigt udstillingsringene sammen med Matti Kuivila og dennes Poromiehen opdræt, men sidstnævnte var langt fra så aktiv som Marri Vainio og opdrættede også langt færre hvalpe (Marri Vainio opdrættede over 500 finske lapphundehvalpe på sin Peski kennel hvorimod Matti Kuivila "kun" opdrættede lidt over 100), men i starten af 80'erne kom mange andre til. Fx blev Matti Kuivilas hanhund Kalikakaula og dennes afkom populær.

I 80'erne vandt Jukka Kuusisto med sin Lecibsin kennel mange tilhængere og hans type af lapphund høstede stor succes i udstillingsringene. Generelt blev hunde som var kortere i kroppen, med strammere rullet hale og mere knappe vinkler foretrukket af mange opdrættere og dommere på den tid. Flere af disse var Peski hunde, andre var af Poromiehen kennelens linier og andre igen var af nogle af de andre linier, der også blev hentet i Lapland. Fx havde sammen Jakke Aarnipuro, der boede i Ivalo i Lapland tæt på Inari den kendte renhund Musti som i 82 blev finsk champion. Musti blev blandt andet far til Aarnipuro's eget opdræt finsk champion Rössö og Rössös kuldror ligeledes finsk

champion Kolttaipoika. Både Rössö og Kolttaipoika findes i dag i mange stamtavler. Andre af Aarnipuros linier ligger blandt andre vigtige hunde, blandt andet var en tæve af hans opdræt en af stamhundene på kennel Staalon og en gammel hanhund af hans opdræt blev far til to hanner, der begge er brugt betydeligt i avlen, Jahkkas Ilkikuri og Orso-Farm Dielku.

Udstillingsdommere i slutningen af 70erne og starten af 80erne fandt ofte den "nye type" flottere og det samme gjorde flere opdrættere. Dette ledte i 1981 til oprettelsen af en ny klub for finsk lapphund (udover den allerede eksisterende officielle raceklub under finsk kennelklub der fandtes for finsk lapphund, finsk hyrdehund og svensk lapphund), denne blev kaldt paimensukuinen lapinkoira seura. Navnet kan oversættes til hyrde-afstammende lapphundes forening. Grundlaget for denne klub blev et ønske om, at den finske lapphund skulle have fælles standard med den finske hyrdehund, eneste forskel skulle være pelslængden. De påstod, at flere af de hunde, der var blevet taget ind i racen var kryds med indblanding af andre racer, og de lavede derfor en liste over såkaldte "kantakoira" (stamhunde) som var de eneste, der anerkendtes som "ægte" lapphunde; kun direkte afkom af disse kantakoira uden indblanding af nogle andre linier kunne accepteres som paimensukuinen lapphunde.

Denne tese har været meget omdiskuteret. Ingen hunde blev taget ind i racen som ikke kom fra Lapland og havde egenskaber som rensdyrhunde. Som nævnt var der fx opdrætteren Jakke Aarnipuro, som selv var same og brugte hundene som renavogtere – hans hunde var ifølge paimensukuinen lapinkoira seura ikke rigtige lapphunde. Det samme gjaldt alle Poromiehen hunde på trods af, at kennelens ejer Matti Kuivila boede i Lapland, hentede alt sit avlsmateriale i form af arbejdende renhunde hos samerne og solgte mange hunde tilbage til samerne – disse blev med succes anvendt i arbejdet med renerne.

Det var dengang og er stadig i dag svært for mange at forstå, hvorfor kun ca. 40 hunde skulle godkendes som rigtige lapphunde, når alle de øvrige også kom fra Lapland, kunne fremvise en lang stamtavle af kendte rensdyrhunde og producerede hvalpe som effektivt arbejdede i rensdyrmarkerne. Den eneste "fejl" disse hunde havde, var, at de vandt på udstillinger. Som allerede nævnt fandtes der mange typer af hunde også i Lapland og ingen så sig derfor (udover skaberne af paimensukuinen lapinkoira seura) i stand til at bedømme hvilken type, der var den rette.

Et andet problem for klubbens troværdighed var, at de gamle Peski hunde ikke så ud som klubben påstod. Mange af dem ville uden problemer kunne blive champions i dag, og disse hunde lignede ikke finske hyrdehunde med lang pels, men var kraftige hunde med utroligt kraftige hoveder, korte kroppe, højt bårne haler og lang strid pels. Der fandtes som allerede nævnt en mellemtype som fremkom, da begge racer havde fælles ophav og blev blandet med hinanden, hvorefter de langhårede eksemplarer registreredes som finske lapphunde og de korthårede som finske hyrdehunde.

Peski kennelen havde flere af disse, da den opdrættede begge racer og flere af Peski kennelens stamhanner blev brugt både som finske lapphunde og som finske hyrdehunde. Men paimensukuinen lapinkoira seura valgte at fremhæve denne mellemtype som den eneste korrekte og negligerede, at størstedelen af de gamle Peski hunde langt fra var af denne type. Netop grundet de mange stridigheder stoppede Marri Penna sit opdræt i starten af 80erne på sin Peski kennel og har først taget det op igen i de senere år. Bemærkelsesværdigt er det, at de hunde hun ejer og avler på nu ikke er rene paimensukuinen linier, og hun har skrevet flere artikler hvori hun kritiserer paimensukuinen klubbens arbejde og snæversynethed – på trods af at de baserer hele deres avl på hunde af visse af hendes linier. Paimensukuinen opdrættere nægtede og nægter stadig at blande deres hunde med de officielle.

En stor del af linierne findes dog allerede i den officielle race. For det første var der mange opdrættere tilbage i 80'erne, som ejede Peski hunde eller afkom af disse, som ikke hoppede med på paimensukuinen ideen og derfor holdt sig til slet og ret at opdrætte lapphunde af den korrekte type uden fanatisme og uden skelen til, hvorvidt en hund var ren "paimensukuinen" eller ej; bag meget af deres opdræt ligger derfor de samme gamle Peski hunde som paimensukuinen klubber så ivrigt higer om.

Derudover er adskillige paimensukuinen opdrættere i gennem årene frafaldet deres klubs ideer og har blandet deres linier ind med den officielle linie. Og endelig har flere hanhunde ejere ladet deres hanner blive anvendt i den officielle avl. Opdrættere som startede deres opdræt på Peski hunde eller afkom af disse er blandt andet kennelerne Vihervaaran, Tarukallion, Orso-Farm, Mettänpeikon, Naavapirtin, Kutrin, Ukonkallion, Shacal, Staalon, Nepukatin, Lecibsin, Myräkän med flere. Hvis vi kigger på vores finske lapphundes stamtavler i dag finder vi hunde fra mindst en af disse kenneler bag næsten alle hunde. Derudover er flere såkaldte paimensukuinen hanner i stor udstrækning blevet anvendt i den officielle avl, således at linierne på den måde i dag findes på "begge sider". Dette gælder mange hunde som kuldrødrene Risukaruin äijö og Risukarhin äly, championhannen Rahkis Lapin-Loituma, de to Fidelis hanner Yasso og Esaias, Rahkis Veli-Kulta, Risukarhin Gairi, Fihntolas Sasli og mange mange flere.

Flere kenneler har mixet de to linier, nogle fx Fidelis og Orso-Farm bevidst, hvor de har parret de bedste individer af paimensukuinen linien ind med deres egne, andre som Shacal og Fihntolas fordi de er startet som paimensukuinen opdrættere, der er blevet uenige med deres klubs ideer og derfor har skiftet retning og er begyndt at blande deres hunde op med den officielle del. Hvor striden mellem de to lejre fyldte meget i slutningen af 80'erne og starten og midten af 90'erne er den i de seneste år taget meget af. De to klubber er nu på mange punkter i stand til at samarbejde, og den fanatisme, der i nogle år prægede billedet, er til dels forsvundet.

Lapphundens officielle type er også vendt tilbage til sin oprindelse. Hundene i dag ligger meget tæt op ad de gamle Peski hunde fra 70'erne. I 80'erne tog racen en drejning, hvor den endte som hvad nogle kaldte en sort samojede. I iver efter store udstillingsresultater avlede man på de korteste hunde man kunne finde. I 90'erne blev denne tendens vendt. Der blev fra raceklubbens side sat stor fokus på racens TYPE og hvor vigtig denne var for netop den finske lapphund. En ildsjæl var mangeårig formand for avlsudvalget Eija Lehtimäki, som også var både dommer og opdrætter af racen. I midten af 90'erne indførte hun med Terhi Uski begrebet, at den finske lapphund skal ligne en jærv. Jærven er et af Finlands vilde nationaldyr. Jærven er et lavstammet dyr med meget tæt og tyk pels og meget pels på sine ben. Den er længere end den er høj og netop disse træk var, hvad raceklubben ønskede at opdrættere og dommere skulle fokusere på hos lapphunden. Det skulle være en hund, der var længere end den var høj – ikke som nogle hunde var på vej til at blive helt kvadratiske. Den skulle have meget pels og især skulle den have meget pels på sine ben. Den måtte ikke gøre et højbenet og "stolt" indtryk, men skulle virke lidt lavstillet og underdanig. Vigtigst var, at den skulle minde om et vildt dyr.

Ved forelæsninger i 90'erne understregede klubben, at man, når man så en lapphund, skulle kunne forestille sig den løbe på de sneklædte vidder i Lappland. Den skulle gå i et med naturen og ligne et vildt dyr, som en ulv, bjørn, jærv etc. Den skulle ikke have skinnende blank pels og ligne en sofahund, der frøs om tærne i sne og kulde. Og netop dette vilddyrspreg og denne type, er det, der er svært for mange at fange. Få dommere uden for Finland ser og ved dette, og mange lapphunde kan være smukke velproportionerede hunde som vinder på udstilling, uden dog at have denne racetype.

I dag knap 40 år efter de første lapphunde blev registreret ligger typen ret fast. Dagens lapphund i Finland ligner på mange måder de første Peski hunde. Typemæssigt ligger de tæt op ad, de adskiller sig fra den finske hyrdehund i proportioner og pels, men er ikke så korte og ekstreme som hundene i 80'erne var. Pelsen er blevet korrekt på gennemsnitligt langt flere hunde, da også dommere har lært, at lapphunden ikke skal være blød og glat, men strid og lidt tør i pelsen. Farverne er også vendt tilbage, hvor det en overgang i 80'erne mest var paimensukuinen linien, der bevarede alle racens farver, ser man nu i dag masser af vildtfarvede, røde, brune, creme mm lapphunde rundt omkring. De første Peski hunde havde alle disse farver og det er vigtigt, at disse bevares i racen.

Lapphunden har inden for sin forholdsvis korte periode som officiel race bidt sig godt fast. Som allerede nævnt ligger den fast i top tyve blandt Finlands mest populære racer hvert eneste år og med over 1000 registreringer hvert eneste år findes der mange aktive opdrættere, udstillere og øvrige lapphundeentusiaster. Racen har markeret sig på mange positive måder og den finske klub har egne agility hold, lydighedshold mm.

I 90'erne skrev tæven Kettuharjun Elle historie, da hun ikke kun blev lydighedschampion, men også blev Finlands mest vindende lydighedshund. Sidste år skrev endnu en hund historie, nemlig Lecibsin Kultakuono, da han blev brugschampion.

Om end racen ikke kan bryste sig af mange hunde med sådanne brugstitler beviser dette, at racen er alsidig og at den i sit hjemland anvendes og trænes på mange måder. Fremtiden vil vise, hvad der sker med racen, men for en race, der blev reddet i ellefte time og baseret på et ganske lille antal stamhunde må man sige, at den har klaret sig godt!